

Завгородня Світлана

ORCID iD 0000-0002-2177-9995

e-mail: s.zavgorodnia@ukr.net

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ
ТА ВІДМІННОСТЕЙ МІЖ ПОНЯТТЯМ
«ЕНЕРГЕТИЧНА БІДНІСТЬ» І СУМІЖНИМИ
ТЕРМІНАМИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

[https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1\(13\)-22-41](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-22-41)

Анотація. Встановлено взаємозв'язок і знайдено відмінності між поняттям «енергетична бідність» та суміжними до нього поняттями «доступність енергії», «вразливі споживачі енергоресурсів», «немонетарна бідність», «паливна бідність». Це питання набуває актуальності в контексті трансформації системи державного управління з огляду на розширення інструментарію глобального протиборства загалом і у напрямі оптимізації межі втручання апарату державного управління в енергетичну сферу життєдіяльності. Встановлено, що розширення інструментарію глобального протиборства внаслідок імплементації енергетики у систему забезпечення реалізації національних інтересів на міжнародній арені актуалізує роль держави. Прагнення досягти справедливого енергетичного переходу, визначених кліматичних цілей і водночас гарантувати право доступу кожного до основних енергетичних послуг зумовлюють винесення на порядок денний в органах державної влади питання оптимізації межі втручання апарату державного управління в енергетичну сферу життєдіяльності. Визначено основні складові частини об'єктів дослідження та їх взаємовідношення з поняттями «доступність енергії», «вразливі споживачі», «паливна бідність», «немонетарна бідність», «енергетична бідність». Брак критерію, за допомогою якого можна було б розрізнити поняття «вразливі споживачі енергоресурсів», «паливна бідність», «енергетична бідність», зумовив здійснення дослідження цих понять стосовно пошуку відмінностей. Запропоновано розглядати ступінь шкоди для домогосподарства, окремих груп населення, стабільності й розвитку суспільства, що може бути завдано через неможливість реалізувати потреби в енергетичних ресурсах, як критерій відмінності у разі вживання понять вразливості споживачів енергоресурсів, паливної чи енергетичної бідності. В боротьбі з енергетичною бідністю об'єктом управління визначено процеси, метою яких є задоволення потреб населення в енергетичних ресурсах, а предметом – чинники, які є рушійною силою виникнення енергетичної бідності в той чи інший період його життєдіяльності.

Ключові слова: енергетична бідність, доступність енергії, енергетична безпека, державно-управлінська діяльність.

Постановка проблеми. Геоекономічні, етнокультурні, кліматичні та інші процеси, які активно тривають у світі, актуалізували поширення нетрадиційних методів політичного та економічного протиборства. Протягом останніх десятиліть окремі країни збагатили інструментарій у гібридному протистоянні завдяки імплементації енергетики у систему забезпечення реалізації власних національних інтересів на міжнародній арені. Зазначені тенденції вступають у протиріччя із затвердженими на саміті ООН у 2015 р. Глобальними Цілями сталого розвитку, зокрема це стосується виконання Цілі 7. Доступна та чиста енергія (Goal 7. Affordable and Clean Energy). У Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» визначено завдання: забезпечувати дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, зокрема Цілі 7. Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх. Проте зафіксовані масовою свідомістю, офіційною статистикою і науковим інструментарієм [1] прояви енергетичної бідності зумовлюють винесення на порядок денний в органах державної влади завдання із запровадження заходів боротьби з цим негативним явищем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження проблеми реалізації потреб населення в енергетичних ресурсах перебувають на межі вивчення декількох галузей науки. Зазначений предмет вивчення є складним і багатогранним явищем, оскільки зумовлює необхідність системного врахування у наукових розвідках і практичній діяльності органів державної влади положень науки державного управління, економічної теорії та теорії національної безпеки.

Дослідженню питання інтерпретації поняття «енергетична бідність» у своїх наукових дослідженнях приділяли увагу такі зарубіжні фахівці: Н. Thomson, S. Bouzarovski [2], Rosie Day, Gordon Walker, Neil Simcock [3], Nierop, S.C.A. [4], O. Olatoregun [5] та інші. В Україні вивченню проблеми

енергетичної бідності присвячені роботи І. Новак, що стосуються формулювання підходу до трактування енергетичної бідності як складової енергетичної бідності населення в контексті сталого людського розвитку. Також слухними є думки дослідниці про те, що паливна бідність є частиною більш широкого поняття «енергетична бідність» [6], а також І. Кочешової в частині аналізу досвіду країн ЄС щодо оцінки рівня енергетичної бідності.

Метою статті є проведення концептуального аналізу взаємозв'язку і відмінностей між поняттям «енергетична бідність» і суміжними поняттями «доступність енергії», «немонетарна бідність», «паливна бідність», «вразливі споживачі енергоресурсів», що актуалізується в контексті трансформації системи державного управління з огляду на розширення інструментарію глобального протиборства загалом і у напрямі оптимізації межі втручання апарату державного управління в енергетичну сферу життєдіяльності зокрема.

Методи дослідження. Мета статті зумовлює використання низки методів дослідження, а саме: порівняльний аналіз застосовувався у процесі дослідження досвіду боротьби з енергетичною бідністю у країнах ЄС; метод індукції і дедукції – під час з'ясування впливу трансформації державно-управлінської діяльності на проблему боротьби з енергетичною бідністю; методи аналізу і синтезу – під час дослідження взаємозв'язку і відмінностей поняття «енергетична бідність» із суміжними поняттями.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо безпековий вимір трансформації державного управління у розрізі енергетичної бідності. Для України, яка перебуває на етапі зміни моделей функціонування енергетичного сектору, переходу до лібералізованих енергетичних ринків, передбачається трансформація процесу організації державного управління, удосконалення взаємодії у трикутнику «держава – виробник енергії – споживач енергії».

Дослідженню безпекових аспектів трансформації державного управління у різних сферах життєдіяльності суспільства, висвітлюючи суперечливий характер і наголошуючи на невизначеності в оцінках його наслідків,

приділяли увагу Р. Войтович, С. Кравченко, М. Орел, А. Михненко, І. Розпутенко та інші. Загалом українські вчені трансформації управлінські розуміють як докорінне перетворення форми та змісту управлінської системи, досягнення нового якісного стану її організації та функціонування, передусім перехід до нових принципів управління. Основним шляхом трансформацій системи державного управління є відповідні реформи [7, с. 713].

Досліджуючи безпекові аспекти трансформації державного управління, українські науковці доречно наголошують на тому, що (і) трансформація системи державного управління зумовлюється внутрішніми та зовнішніми факторами, відповідно до чого вона може мати як прогресивний, так і регресивний характер, оскільки може створювати належні умови для розвитку окремої держави, а також протистояти розвитку держав [8, с. 15]; (ii) глобалізація фундаментально змінює наше економічне, політичне і соціокультурне буття, але руйнація й розмивання ціннісних систем і соціальних структур, що склалися віками, викликає глибоке занепокоєння [9, с. 114]; (iii) соціальні інститути можуть трансформуватися, але водночас національні цінності мають виконувати роль доміанти у забезпеченні стійкості держави та визначенні пріоритетів суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку. Своєю чергою національні цінності визначають ціннісні орієнтації на рівні свідомості та підсвідомості індивідів, їх політичні, культурологічні та світоглядні уявлення і переконання [10, с. 99].

Зокрема, Р. Войтович у науковій статті [8] зазначає, що оцінити сутність трансформації можна лише з огляду на те, наскільки вона відповідає реалізації загальнолюдських цінностей, потребам та інтересам усіх груп громадянськості. Водночас наголошує, що загальнолюдські цінності не зникають, а переходять у нову якість, за якої поняття солідарності між державами практично зникає, оскільки основним пріоритетом для держав залишається реалізація власних інтересів. Серед проявів трансформації фундаментальних загальнолюдських цінностей Р. Войтович вбачає такі: зміна моральних норм та принципів у стосунках між людьми з метою реалізації

економічного інтересу (на протипагу фундаментальній цінності моральності); використання ринкових механізмів на умовах збереження преференцій для країн-лідерів (на протипагу справедливості); порушення принципів геополітичної свободи з метою реалізації геоекономічних інтересів окремих держав (на протипагу свободі); порушення традиційної системи соціально-економічних та політичних відносин відповідно до реалізації ринкових принципів, внаслідок чого відбувається переоцінка традиційної системи цінностей (на протипагу істині); перебудова структури національного менталітету окремих держав відповідно до специфіки взаємодії держав у межах відповідного глобального об'єднання (на протипагу культури).

М. Орел вбачає, що завжди є небезпека неадекватної оцінки суб'єктом своєї безпеки. Вона полягає в тому, що суб'єкт починає діяти з огляду на власні уявлення про небезпеку, а не з об'єктивної реальності, тобто завжди є проблема визначення співвідношення (межі) між наявною і суб'єктивно визначеною як небезпекою, так і безпекою. З огляду на зазначене одна і та ж сама ситуація може оцінюватися як небезпечна, коли є чинники, які оцінюються як заперечливі дії щодо існування суб'єкта (системи), або як безпечна, коли цих чинників немає. Зважаючи на це, сьогодні економічна боротьба все більше стає боротьбою за свідомість, в політиці зростає маніпулювання, яке дезорієнтує масову свідомість, а в культурі переважає споживацтво як спосіб життя. Тобто, як констатує М. Орел, сьогодні на культурному, цивілізаційному, релігійному та інших фронтах йде світова інформаційно-інтелектуальна війна, а за таких умов стверджувати про необхідність зменшення ролі державних інститутів та інституцій у тих чи інших сферах суспільного життя – це не зовсім коректно [11].

В. Геєць зауважує, що зміни в технологічних і економічних парадигмах розвитку, тривалі економічні хвилі в глобальному просторі призводять до реформ державного управління. Ці процеси відбуваються у більшості країн і характеризуються здатністю державних інституцій до контролю

над ресурсами, армією, територією, боротьбою зі злочинністю і забезпеченням безпеки громадян, а також рівномірністю доступу населення до ресурсів, ефективним перерозподілом ресурсів, мінімізацією розривів у доходах і розвитку територій тощо. Автор засвідчує, що недостатня державна участь також погано впливає на економіку, як і надлишкова [12]. У процесі зміни форм та методів взаємодії людини і влади, людини та бізнесу і своєю чергою бізнесу та влади В. Геєць вбачає завдання у концентрації зусиль на сучасних функціях держави, котрі породжені кризою. А без дієвої участі держави та суспільства подолати такі проблеми практично неможливо.

Нині широкомасштабна збройна агресія рф проти України дестабілізувала світову енергетичну систему, спричинила труднощі у вигляді високих енергетичних цін і як наслідок ствердила пріоритетність боротьби з енергетичною бідністю у політиці країн європейського континенту. Прагнення цих країн досягти справедливого енергетичного переходу, визначених кліматичних цілей і водночас гарантувати право доступу кожного до основних енергетичних послуг передбачають зведення до мінімуму енергетичної бідності до 2030 року [13]. У 2022 р. Європейський економічний і соціальний комітет (European Economic and Social Committee – EESC) надав висновок щодо подолання енергетичної бідності та стійкості ЄС із соціально-економічного погляду [14]. У цьому документі EESC закликає держави ЄС сприяти спільному підходу у боротьбі з енергетичною бідністю, оскільки вказане явище є наслідком геополітичних, економічних, екологічних і соціальних факторів. EESC також рекомендує розробити стратегію ЄС, яка має задекларувати право споживачів на енергію та цілі подолання енергетичної бідності у довгостроковій перспективі. В Україні внаслідок війни рф проти України актуалізувалися наявні, а також виникли нові фактори поглиблення енергетичної бідності (як обмежені фінансові можливості окремих категорій споживачів для задоволення базових енергетичних потреб, так і обмежена фізична доступність енергоресурсів для населення).

З огляду на викладене вище для подальшого дослідження відмінностей між поняттям «енергетична бідність» та

суміжними поняттями передусім необхідно виконати їх аналіз і відповісти на запитання: на що саме потрібно спрямовувати державно-управлінські дії?

Особливістю функціонування в Україні сектору енергетики та окремих суб'єктів господарювання протягом тривалого періоду була політична установка на підтримання «державного соціального патерналізму», фактично працюючи собі у збиток. Водночас формування непрозорих відносин на енергетичних ринках здійснювалося з метою експлуатації державних активів у приватних інтересах. Такий режим функціонування сприймався цілком допустимим та називався «планово-збитковою діяльністю суб'єктів енергетичного сектору», а в західних країнах теоретичні та політичні концепції не містять навіть концептуальної ідеї щодо такого господарювання [15, с. 10]. Саме тому відстоюємо позицію, що в процесі державно-управлінської діяльності потрібно враховувати: (i) виклики, що виникають у напрямі реалізації потреб населення в енергетичних ресурсах у разі оптимізації межі втручання апарату державного управління в енергетичну сферу життєдіяльності та зважаючи на сучасні світові інформаційно-інтелектуальні війни; (ii) наскільки наявні управлінські трансформації забезпечують перехід на вищий рівень розвитку у частині забезпечення економічної доступності енергії для населення, сприяють формуванню конкурентних енергетичних ринків, дають змогу побутовому споживачу скористатися перевагами лібералізованих внутрішніх ринків електроенергії та природного газу; (iii) які інструменти можуть застосовуватися за оптимальної межі втручання апарату державного управління в енергетичний сектор, є сумісними зі спільним енергетичним ринком і водночас забезпечують реалізацію загальнолюдських цінностей, потреб та інтересів усього суспільства. Зазначені питання мають бути розглянуті у межах окремих наукових досліджень.

Аналіз взаємозв'язку поняття «енергетична бідність» із суміжними до нього поняттями. У науковій літературі зазначається, що опис об'єкта дослідження здійснюється через набір параметрів, що характеризують основні властивості та відмінності цього об'єкта, а належним чином визначене поняття

задає як межі, так і основні складові частини уявлення об'єкта управління [15].

Відповідно до Положення Загальної декларації прав людини, що ухвалено і проголошено резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року, кожна людина має право на такий життєвий рівень, зокрема житло, їжу, відповідне соціальне обслуговування, який необхідний для підтримання здоров'я і добробуту. Також спільно проголошений Парламентом, Радою та Комісією ЄС The European Pillar of Social Rights (Європейський стовп соціальних прав) задекларував доступ до енергії серед основних послуг і як право кожного [16]. З огляду на ці твердження у західних країнах поняття «*доступність енергії*» (energy affordability) трактується як стан, за якого домогосподарство має ресурси задовольнити свої основні енергетичні потреби в опаленні, охолодженні та інших цілях, використовуючи безпечні, стійкі й енергоефективні способи, і так само без перешкод задовольнити інші основні потреби. Вважають оберненою до стану доступності сучасних енергетичних послуг енергетичну бідність [17–18].

На сьогодні з метою ідентифікації та позначення соціального стану, що характеризується проблемами реалізації потреб населення в енергетичних ресурсах, використовується декілька термінів, які мають нормативно визначені поняття в законодавчих актах України та зарубіжних країн. Йдеться про такі терміни, як паливна бідність (визначено у законодавстві Великої Британії), вразливі споживачі енергоресурсів (визначено у законодавстві України, країн-членів ЄС).

Дефініція «вразливі споживачі енергоресурсів» набула широкого вжитку в Україні одночасно із лібералізацією ринків електроенергії та природного газу. У Законах України «Про ринок електричної енергії», «Про ринок природного газу» поняття «вразливі споживачі енергоресурсів» задекларовано як побутові споживачі, сформульовані у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку, які мають право на державну допомогу / підтримку для відшкодування витрат на оплату комунальних послуг та/або захист від відключення у певні періоди. Аналогічним є визначення цього поняття у працях

українських вчених [18]. Окрім того, згідно з чинним законодавством під вразливими групами населення розуміються особи / сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників.

За визначенням, що наведене у законодавстві Великої Британії [19], *паливна бідність* – це стан, за якого витрати домогосподарства на паливо перевищують середній (національний медіанний) рівень і водночас дохід, що залишається після оплати палива, є нижчим від офіційної межі бідності. Разом із тим ми погоджуємося із твердженням І. Новак [6], що паливна бідність є частиною більш широкого поняття енергетичної бідності й характеризується настанням ситуації нерівності у доходах споживачів енергоресурсів, неможливості окремих груп та шарів населення реалізувати свої потреби в енергетичних ресурсах.

У наказі «Про затвердження комплексної методики оцінки бідності» від 18 травня 2017 р. № 827/403/507/113/232 під дефініцією «*немонетарна бідність*» визначено позбавлення або обмеження доступу до матеріальних благ / послуг для підтримання способу життя, притаманного конкретному суспільству в певний період.

Дослідження нормативних, наукових та аналітичних джерел інформації, де міститься визначення терміна «енергетична бідність», дає змогу констатувати відсутність єдиних підходів у цьому питанні. Внаслідок проведеного аналізу сформовано основні підходи [20], за якими дефініція «енергетична бідність» розглядається як соціальний стан, що характеризується: (1) *нерівністю у доходах споживачів енергоресурсів, неможливістю окремих груп та шарів населення реалізувати свої потреби в енергетичних ресурсах*, проте зосередження уваги на таких межах об'єктів дослідження є досить звуженим та придатним переважно для застосування в країнах зі зрілою ринковою економікою та в стабільній ситуації на енергетичних ринках; (2) *нерівністю у доходах споживачів енергоресурсів, неможливістю окремих груп та шарів населення реалізувати свої потреби в енергетичних ресурсах і можливістю доступу до різних видів енергетичних ресурсів*;

(3) нерівністю населення у доступі до різних видів енергетичних ресурсів і *нерозвиненістю потреб у енергетичних ресурсах*.

Унаслідок проведеного дослідження [20] під дефініцією «енергетична бідність» пропонується розуміти стан, за якого окремі групи та шари населення вимушено позбавлені можливості задовольнити свої потреби в енергетичних ресурсах у відповідних видах і обсягах, що необхідні для підтримання способу життя, притаманного конкретному суспільству в певний період, та для подальшого суспільного розвитку. Тобто відмінною особливістю такого трактування поняття «енергетична бідність» від відомих раніше позицій авторів є формулювання на основі системного дослідження когнітивних ознак енергетичної бідності, аналізу особливостей їх прояву в сучасному світі загалом та в реаліях сьогодення України.

Таким чином, згідно з аналізом понять «доступність енергії», «вразливі споживачі», «паливна бідність», «немонетарна бідність», «енергетична бідність» в публікаціях українських та зарубіжних вчених, інших наукових працях, політичних документах та закордонних актах різних країн, а також з огляду на виокремлені фахівцями [15] сфери регулювання енергетичної безпеки пропонується виділити основні складові частини об'єктів дослідження:

-соціальне забезпечення – розуміється як забезпечення номінального рівня соціальних умов для задоволення основних енергетичних потреб населення, що впливає також на якість життя людини та суспільства загалом;

-ресурсне енергозабезпечення потреб населення – це переважно ресурсно-технічний вимір енергозабезпечення потреб населення, що здебільшого зводиться до забезпечення фізичної доступності енергоресурсів, у тому числі заборона відключень для вразливих споживачів у критичні періоди;

-ресурсно-технічне енергозабезпечення та економічний розвиток у взаємозв'язку – це відбиття результатів діяльності енергетичного сектору у вартості енергопостачання для населення, можливість підвищення енергоефективності й використання різних видів енергоресурсів населенням;

-ресурсне забезпечення матеріальних благ і послуг

загалом, де складовою частиною є ресурсно-технічний вимір енергозабезпечення потреб населення.

Запропоновані складові частини об'єктів дослідження (доступність енергії, вразливі споживачі, паливна бідність, немонетарна бідність, енергетична бідність), їх обумовленість з кожним із зазначених об'єктів можуть бути наведені як графічна схема (рис. 1.1):

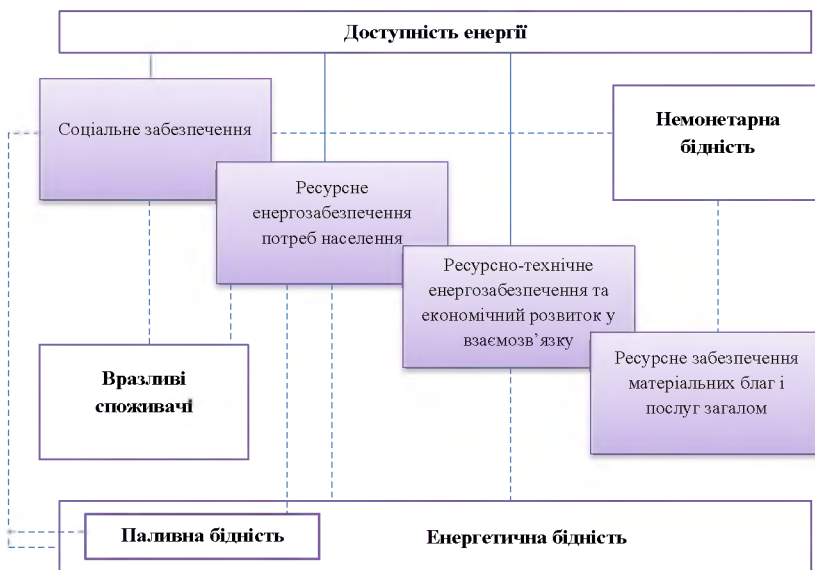

Рис. 1.1 – Схема відношення кожної зі складових частин об'єктів дослідження (доступність енергії, вразливі споживачі, паливна бідність, немонетарна бідність, енергетична бідність)

Джерело: складено автором

Аналіз відмінностей між поняттям «енергетична бідність» і суміжними до нього поняттями. Брак критерію, за допомогою якого можна було б розрізнити поняття «вразливі споживачі енергоресурсів», «паливна бідність», «енергетична бідність», зумовлює необхідність більш детального розгляду цих понять щодо пошуку відмінностей. Серед вказаних нині у нормативних документах в Україні наведено визначення лише поняття «вразливі споживачі енергоресурсів», хоча поняття енергетичної бідності і вживається у нормативних документах.

У визначенні вразливі споживачі декларуються як побутові споживачі, які мають право на державну допомогу / підтримку для відшкодування витрат на оплату комунальних послуг та/або захист від відключення у певні періоди, а під вразливими групами населення розуміються особи / сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників. Паливна бідність характеризується настанням ситуації нерівності у доходах споживачів енергоресурсів, неможливості окремих груп та шарів населення реалізувати свої потреби в енергетичних ресурсах.

У проєкті Довгострокової стратегії термомодернізації будівель на період до 2050 року «Оновлені будівлі, енергонезалежність, висока якість життя, нові робочі місця» [21] енергетична бідність трактується як форма бідності, що пов'язана з неможливістю доступу до енергетичних послуг, необхідних для забезпечення гідного рівня життя та здоров'я людей. У запропонованому нами трактуванні енергетичну бідність пропонується розглядати як стан, за якого окремі групи та шари населення вимушено позбавлені можливості задовольнити свої потреби в енергетичних ресурсах у відповідних видах і обсягах, що необхідні для підтримання способу життя, притаманного конкретному суспільству в певний період та для подальшого суспільного розвитку.

З огляду на зазначене узагальнюючими до цих понять є чинники, які можуть бути розцінені як такі, що здатні завдати шкоди особі / домогосподарству, окремим групам населення, стабільності і розвитку суспільства. Розрахунковою кількісною оцінкою ймовірного розміру шкоди (збитку) національній безпеці у разі настання небажаної події (виникнення небажаної ситуації), за твердженням фахівців [22–23], є ризик.

Зокрема, фахівці у сфері національної безпеки [22–23] сходяться на думці, що ризик – це кількісна оцінка небезпеки національній безпеці, що є наслідком настання (можливості настання) вказаної події (ситуації). Такими подіями можуть бути фінансово-економічна, політична кризи тощо. З огляду на це автори пропонують розглядати множину (спектр) небезпек на деякому інтервалі від максимально можливого її рівня, який

є загрозою самому існуванню об'єкта, до рівня, коли небезпекою можна знехтувати.

Отже, ступінь шкоди (збитку) для особи / домогосподарства, окремих груп населення, стабільності та розвитку суспільства, що може бути завдано від неможливості реалізувати потреби в енергетичних ресурсах, можна розглядати як *критерій відмінності у разі вживання понять вразливості споживачів енергоресурсів, паливної чи енергетичної бідності у діяльності органів державної влади*. Йдеться про розрахункову кількісну оцінку ймовірного розміру шкоди (збитку) для особи / домогосподарства, окремих груп населення, стабільності та розвитку суспільства на деякому інтервалі мінімального до максимально можливого її рівня. Причинами, які справляють визначальний вплив на ступінь (міру) небезпеки для побутових споживачів потрапити у ситуацію неможливості реалізації потреб в енергетичних ресурсах, є невизначеність, суперечливість, неповнота, неточність інформації, що використовується під час підготовки державно-управлінських рішень. Окрім того, така ситуація може бути наслідком неадекватності, відсутності та несвоечасності дій та заходів органів влади під час підготовки державно-управлінських рішень.

На що потрібно спрямовувати державно-управлінські дії? Фахівці з державного управління об'єктом управління з боку держави визначають ті суспільні відносини, види діяльності та соціальні ролі, які безпосередньо пов'язані з виробництвом матеріальних і духовних продуктів, відтворенням соціальних умов життєдіяльності людей. На «виході» об'єкта державного управління виникають споживчі цінності, здатні задовольняти різноманітні приватні й суспільні потреби, підтримувати і зміцнювати існування людини та всієї системи її зв'язків із суспільством і природою [24, с. 418]. Отже, зважаючи на проведені дослідження, об'єктами управління в боротьбі з енергетичною бідністю є процеси, метою яких є задоволення потреб населення в енергетичних ресурсах, котрі необхідні для підтримання способу життя, притаманного конкретному суспільству в конкретний період, та подальшого суспільного розвитку. Предметами державно-управлінського впливу у

процесі попередження та боротьби з енергетичною бідністю мають бути чинники, які є «рушійною силою» виникнення енергетичної бідності в той чи інший період життєдіяльності.

Розширення інструментарію глобального протиборства загалом, прагнення досягти справедливого енергетичного переходу, визначених кліматичних цілей і водночас гарантування права доступу кожного до основних енергетичних послуг потребують від державної влади врахування проявів енергетичної бідності відповідно до масштабу та сфер людської діяльності.

По-перше, у разі існування нерівності у доступі до різних видів енергетичних ресурсів окремих домогосподарств, частки суспільства у розвинених країнах і країнах, що розвиваються, виникає питання щодо рівнів енергетичної бідності як у межах окремої країни, так і в сучасному світі загалом. Є твердження науковців, що величезна кількість населення країн, що розвиваються, живе в умовах абсолютної енергетичної бідності чи енергетичних злиднів. На противагу цьому, в доповіді Міжнародного енергетичного агентства (IEA) зазначається, що хоча визначення рівня енергетичної бідності для кожної країни залежить від використовуваного показника, в той же час енергетична бідність зачіпає значну частину населення в розвинених країнах [25]. Такі позиції авторів дають підстави ставити на порядок денний науковців та органів державної влади питання рівнів енергетичної бідності, її впливу на стабільність і розвиток суспільства як у межах окремої країни, так і сучасного світу загалом.

По-друге, на порядку денному органів державної влади є питання, яким чином поглиблення енергетичної бідності впливає на енергетичну безпеку (наявність та доступність енергозабезпечення), економічну та соціальну (як форма бідності, в контексті забезпечення гідного рівня життя та здоров'я людей), політичну й інформаційну безпеку (як інструмент геополітичних стратегій і деструктивного інформаційного впливу на суспільну свідомість в сучасних умовах ведення інформаційно-інтелектуальних війн). Ґрунтовне дослідження енергетичної бідності в системі загроз національній безпеці має здійснюватися в межах окремої

наукової роботи.

Висновки та напрями подальших досліджень.

Розширення інструментарію глобального протиборства через імплементацію енергетики у систему забезпечення реалізації національних інтересів на міжнародній арені породжує невизначеність в оцінках наслідків і суперечливий характер трансформації державного управління. Основним пріоритетом для держав залишається реалізація власних інтересів; на культурному, цивілізаційному, релігійному та інших фронтах йде світова інформаційно-інтелектуальна війна, а економічна боротьба все більше стає боротьбою за свідомість. Зважаючи на ці процеси, актуалізується роль держави у перерозподілі ВВП, забезпеченні рівномірності доступу населення до ресурсів, ефективному перерозподілі ресурсів, мінімізації розривів у доходах і розвитку територій.

Прагнення країн досягти справедливого енергетичного переходу, визначених кліматичних цілей і водночас гарантувати право доступу кожного до основних енергетичних послуг зумовлює винесення на порядок денний питання про те, на що потрібно спрямовувати державно-управлінські дії в боротьбі з енергетичною бідністю. Належним чином визначене поняття задає як межі, так і основні складові частини об'єкта управління. Аналіз понять «доступність енергії», «вразливі споживачі», «паливна бідність», «немонетарна бідність», «енергетична бідність» дав змогу виділити основні складові частини об'єктів дослідження.

Ступінь шкоди (збитку) для особи / домогосподарства, окремих груп населення, стабільності та розвитку суспільства, що може бути завдано від неможливості реалізувати потреби в енергетичних ресурсах, можна розглядати як критерій відмінності у разі вживання понять вразливості споживачів енергоресурсів, паливної чи енергетичної бідності у діяльності органів державної влади.

Об'єктом управління в боротьбі з енергетичною бідністю визначено процеси, метою яких є задоволення потреб населення в енергетичних ресурсах, які необхідні для підтримання способу життя, притаманного конкретному суспільству в певний період, та подальшого суспільного розвитку.

Предметами державно-управлінського впливу мають бути чинники, які є «рушійною силою» виникнення енергетичної бідності в той чи інший період життєдіяльності.

Перспективи наукових розвідок полягають у дослідженні енергетичної бідності в системі загроз національній безпеці.

Список використаних джерел

1. Визначення рівня енергетичної безпеки України : аналіт. доп. / О. М. Суходоля, Ю. М. Харазіпшвілі, Д. Г. Бобро, Г. Л. Рябцев, С. П. Завгородня / за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2021. 71 с.
2. Thomson H., Bouzarovski S. Addressing Energy Poverty in the European Union : State of Play and Action. 2019. *European Commission* : website. URL : <https://www.energypoverty.eu/publication/addressing-energy-poverty-european-union-state-play-and-action> (last accessed : 24.01.2023).
3. Day R., Walker G., Simcock, N. Conceptualising energy use and energy poverty using a capabilities framework. *ScienceDirect* : websit URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301421516301227> (last accessed : 24.01.2023).
4. Nierop, S.C. A. Energy poverty in Denmark? *European Commission* : website. URL : <https://www.energypoverty.eu/publication/energy-poverty-denmark> (last accessed : 24.01.2023).
5. Olatoregun, O. Energy Poverty in Urban Africa : A Case study of the energy needs of urban poor in Lagos and Ibadan, Nigeria. 2007. *European Commission* : website. URL : <https://www.energypoverty.eu/publication/energy-poverty-urban-africa-case-study-energy-needs-urban-poor-lagos-and-ibadan-nigeria> (last accessed : 24.01.2023).
6. Новак І., Деприваційні індикатори енергетичної бідності. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 3. С. 158–172. doi.org/10.15407/dse2020.03.158.
7. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Тропинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
8. Войтович Р., Трансформація системи державного управління в умовах глобальної інтеграції. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. № 3. С. 13–24.
9. Розпутенко І. Цивілізаційний вибір України в умовах глобалізації. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія «Державне управління»*. 2017. № 1 С. 112–122.
10. Орел М. Трансформація культурного коду та державності в епоху постмодерну та їх взаємозв'язок у контексті політичної безпеки. *Інвестиції : практика та досвід*. 2019. № 2. С. 5–101. doi: 10.32702/2306-6814.2019.2.95.
11. Орел М. Теоретико-методологічні засади формування системи державного управління у сфері політичної безпеки : дис. докт. держ. упр.: 25.00.05 / МАУП. Київ, 2019. 220 с.
12. Геєць В. Державне управління в умовах світової кризи системного характеру : контексті змін. *Вісник державної служби України*. 2011. № 2. С. 30–43
13. «Conference on Energy poverty at the crossroads of the European Pillar of Social Rights and the European Green Deal. Report». *European Economic and Social Committee*: website. URL : <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/publications-other-work/publications/conference-energy-poverty-crossroads-european-pillar-social-rights-and-european-green-deal> (last accessed : 24.01.2023).

14. Tackling energy poverty and the EU's resilience : challenges from an economic and social perspective : Exploratory opinion Presidency SOC/717. *European Economic and Social Committee*: websit. URL : <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/tackling-energy-poverty-and-eus-resilience-challenges-economic-and-social-perspective> (last accessed : 24.01.2023).
15. Енергетична безпека України : методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. / Суходолія О. М. та інші / за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. С. 178 с.
16. Commission Recommendation (EU) 2020/1563 of 14 October 2020 on energy poverty. *EUR-Lex* : websit. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32020H1563> (last accessed : 24.01.2023).
17. Energy Affordability & Accessibility Collaborative Definitions Subcommittee. April 20, 2022. *MICHIGAN.GOV*: websit. URL : https://www.michigan.gov/mpsc/-/media/Project/Websites/mpsc/workgroups/eaac/Definitions-Subcommittee/Definitions-meeting-presentation10_4-20-2022.pdf (last accessed : 24.01.2023).
18. Регулювання на енергетичних ринках в Україні та ЄС : англо-український глосарій термінів / уклад. Рябцев Г. 44 с. URL : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19786/Rehuliuwannia_na_enerhetychnykh_rynkakh_v_Ukraini_ta_Yes.pdf (last accessed : 22.01.2023).
19. Warm Homes and Energy. Conservation Act 2000. *Legislation* : websit. URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/31/section/1> (last accessed : 22.01.2023).
20. Завгородня С. Концептуалізація соціального явища «енергетична бідність». *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. № 5. С. 99–111. doi: <https://doi.org/10.32886/instzak.2021.05.11> (last accessed : 22.01.2023).
21. Про схвалення Довгострокової стратегії термомодернізації будівель на період до 2050 року та Концепції Загальнодержавної економічної цільової програми підтримки термомодернізації будівель на 2022–2030 роки : проект розпорядження Кабінету Міністрів України. *Gov.ua* : державний вебсайт України. URL : <https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom-minvers/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskisty/proekt-rozporядz-hennyа> (last accessed : 22.01.2023).
22. Глобальна та національна безпека / за ред. Г. Ситник. Київ : НАДУ, 2016, 784 с.
23. Горбулін В., Качинський А. Засади національної безпеки України. Київ : Інтертехнологія, 2009. 272 с.
24. Ковбасюк Ю. Енциклопедія державного управління : у 8 т. Методологія державного управління. Т. 2. Київ : НАДУ, 2011. 692 с.
25. Energy Access Outlook : from Poverty to Prosperity. *World Energy Outlook-2017*. *IEA* : websit. URL : <https://www.iea.org/reports/energy-access-outlook-2017> (last accessed : 22.01.2023).

References

1. Sukhodolia, O. M., Kharazishvili, Yu. M., Bobro, D. H., Riabtsev, H. L., Zavorodnia, S. P. (2021). Vyznachennia rinvia enerhetychnoi bezpeky Ukrainy: analit. dop. [Vyznachennia rinvia enerhetychnoi bezpeky Ukrainy]. O. M. Sukhodoli (Ed). Kyiv: NISD [in Ukrainian].
2. Thomson, H., Bouzarovski, S. (2019). Addressing Energy Poverty in the European Union: State of Play and Action. *European Commission*: website. Retrieved from <https://www.energypoverty.eu/publication/addressing-energy-poverty-european-union-state-play-and-action> [in English].

3. Day R., Walker, G., Simcock, N. Conceptualising energy use and energy poverty using a capabilities framework. *ScienceDirect*: website Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301421516301227> [in English].
4. Nierop, S. C. A. Energy poverty in Denmark? *European Commission*: website. Retrieved from <https://www.energypoverty.eu/publication/energy-poverty-denmark> [in English].
5. Olatoregun, O. (2007). Energy Poverty in Urban Africa: A Case study of the energy needs of urban poor in Lagos and Ibadan, Nigeria. *European Commission*: website. Retrieved from <https://www.energypoverty.eu/publication/energy-poverty-urban-africa-case-study-energy-needs-urban-poor-lagos-and-ibadan-nigeria> [in English].
6. Novak, I. (2020). Depryvatsiini indykatory enerhetychnoi bidnosti. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 3, 158–172. doi: <https://doi.org/10.15407/dse2020.03.158> [in Ukrainian].
7. Surmin, Yu. P., Bakumenko, V. D., Mykhnenko, A. M. (2010). *Encyclopedic dictionary of public administration* [Encyclopedic dictionary of public administration] / Yu. V. Kovbasiuka, V. P. Troshchynskoho, Yu. P. Surmina (Ed). K.: NADU [in Ukrainian].
8. Voytovych, R. (2011). Transformatsiia systemy derzhavnoho upravlinnia v umovakh hlobalnoi intehratsii [Transformation of the public administration system in conditions of global integration]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*. 3, 13–24. [in Ukrainian]
9. Rozputenko, I. (2017). Tsyvilizatsiinyi vybir Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Civilizational choice of Ukraine in the conditions of globalization]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. Seriya «Derzhavne upravlinnia»*. 2017. 1, 112–122. [in Ukrainian]
10. Orel, M. (2019). Transformatsiia kulturnoho kodu ta derzhavnosti v epokhu postmodernu ta yikh vzaiemozviazok u konteksti politychnoi bezpeky [Transformation of the cultural code and statehood in the postmodern era and their relationship in the context of political security]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 2, 5–101. doi: 10.32702/2306-6814.2019.2.95 [in Ukrainian].
11. Orel, M. (2019). Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia systemy derzhavnoho upravlinnia u sferi politychnoi bezpeky [Theoretical and methodological foundations of the formation of the state administration system in the field of political security]. (Doctors thesis). MAUP, Kyiv [in Ukrainian].
12. Heiets V. (2011). Derzhavne upravlinnia v umovakh svitovoi kryzy systemnoho kharakteru: konteksti zmin [Public administration in the conditions of a global crisis of a systemic nature: the context of changes]. *Visnyk derzhavnoi sluzhby Ukrainy*, 2, 30–43. [in Ukrainian].
13. Conference on Energy poverty at the crossroads of the European Pillar of Social Rights and the European Green Deal. Report. *European Economic and Social Committee*: website. Retrieved from <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/publications-other-work/publications/conference-energy-poverty-crossroads-european-pillar-social-rights-and-european-green-deal> [in English].
14. Tackling energy poverty and the EU's resilience: challenges from an economic and social perspective: Exploratory opinion Presidency SOC/717. *European Economic and Social Committee*: website. Retrieved from <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/tackling-energy-poverty-and-eus-resilience-challenges-economic-and-social-perspective> [in English].
15. Sukhodolia, O. M., Kharazishvili, Yu. M., Bobro, D. H., Smenkovskyy, A. Yu., Riabtev, H. L., Zavorodnia S. P. (2020). Enerhetychna bezpeka Ukrainy:

- metodolohiia systemnoho analizu ta stratehichnoho planuvannia [Energy security of Ukraine: methodology of system analysis and strategic planning]. O. M. Sukhodoli (Ed). Kyiv: NISD [in Ukrainian].
16. Commission Recommendation (EU) 2020/1563 of 14 October 2020 on energy poverty. *EUR-Lex*: websit. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32020H1563> [in English].
  17. Energy Affordability & Accessibility Collaborative Definitions Subcommittee. April 20, 2022. *MICHIGAN.GOV*: websit. Retrieved from https://www.michigan.gov/mpsc/-/media/Project/Websites/mpsc/workgroups/eaac/Definitions-Subcommittee/Definitions-meeting-presentation10_4-20-2022.pdf [in English].
  18. Rehuliuвання na enerhetychnykh rynkakh v Ukraini ta YeS: anhlo-ukrainskyi hlosarii terminiv [Regulation of energy markets in Ukraine and the EU: English-Ukrainian glossary of terms]. Riabtsev H. (Ed.) Retrieved from http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19786/Rehuliuвання_na_enerhetychnykh_rynkakh_v_Ukraini_ta_YeS.pdf [in Ukrainian].
  19. Warm Homes and Energy. Conservation Act 2000. *Legislation*: websit. Retrieved from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/31/section/1> [in English].
  20. Zavorodnia, S. (2021). Kontseptualizatsiia sotsialnoho yavyscha «enerhetychna bidnist» [Conceptualization of the social phenomenon «energy poverty»]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 5, 99–111. doi: <https://doi.org/10.32886/instzak.2021.05.11> [in Ukrainian].
  21. Draft order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Long-Term Strategy for Thermal Modernization of Buildings for the Period Until 2050 and the Concept of the National Economic Targeted Program to Support Thermal Modernization of Buildings for 2022–2030. *Gov.ua*: the state website of Ukraine. Retrieved from <https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom-convers/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskistyuu/proekt-rozporyad-zhennya> [in Ukrainian].
  22. Sytnyk, H. (2016). *Hlobalna ta natsionalna bezpeka* [Global and National Security]. Kyiv: NADU [in Ukrainian].
  23. Horbulin, V., Kachynskyi, A. (2009). *Zasady natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Principles of national security of Ukraine]. Kyiv: Intertekhnolohiia [in Ukrainian].
  24. Kovbasiuk, Yu. (2011). *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia. Metodolohiia derzhavnoho upravlinnia* [Encyclopedia of public administration: in 8 volumes. Methodology of public administration]. T 2, Kyiv: NADU [in Ukrainian].
  25. Energy Access Outlook: from Poverty to Prosperity. World Energy Outlook-2017. *IEA*: websit. Retrieved from <https://www.iea.org/reports/energy-access-outlook-2017> [in English].

**STUDYING THE RELATIONSHIP AND DIFFERENCES OF
THE CONCEPT «ENERGY POVERTY» WITH RELATED
TERMS IN THE CONDITIONS THE TRANSFORMATION
OF PUBLIC ADMINISTRATION ACTIVITIES**

Zavgorodnia Svitlana

Abstract. The article establishes the relationship and finds differences between the concepts of «energy poverty» and related concepts of «energy availability», «vulnerable consumers of energy resources», «non-monetary poverty», «fuel poverty». This question becomes relevant in the context of the transformation of the public administration system, taking into account the expansion of the tools of global confrontation in general and in the direction of optimizing the limits of intervention of the public administration apparatus in the energy sphere of life. It has been established that the expansion of the tools of global confrontation due to the implementation of energy into the system of ensuring the realization of national interests in the international arena actualizes the role of the state. At the same time, the desire to achieve a fair energy transition, defined climate goals, and at the same time to guarantee everyone's right of access to basic energy services puts on the agenda of state authorities the issue of optimizing the limits of intervention of the public administration apparatus in the energy sphere of life. The main constituent parts of the research objects and their relationship with the concepts of «energy availability», «vulnerable consumers», «fuel poverty», «non-monetary poverty», «energy poverty» are determined. The lack of a criterion by which it would be possible to distinguish the concepts of «vulnerable consumers of energy resources», «fuel poverty», «energy poverty» led to the consideration of these concepts for the purpose of finding differences. It is proposed to consider the degree of damage to the household, certain groups of the population, the stability and development of society, which can be caused by the impossibility of realizing the needs for energy resources, as a criterion of difference when using the concepts of vulnerability of energy resource consumers, fuel or energy poverty. In the fight against energy poverty, the object of management is defined as processes whose purpose is to meet the needs of the population in energy resources, and the subject of which are the factors that are the driving force of the emergence of energy poverty in one or another period of its life activity.

Key words: energy poverty, energy availability, energy security, public administration activity.